

Проф. дин Иван ТЮТЮНДЖИЕВ

(ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”)

БЕРАТЪТ ЗА НАЗНАЧАВАНЕ НА ВАРТОЛОМЕЙ

КАТО МИТРОПОЛИТ НА ДРИСТРА ОТ 1739 г.

Prof. Ivan TYUTYUNDZHIEV, Dr. Habil. of History

(“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo)

**THE DECREE (*BERAT*) FOR THE APPOINTMENT OF BARTOLOMAY
AS METROPOLITAN BISHOP OF *DRISTRA* IN 1739**

In this paper Prof. Tjutjundzhiev, Doctor Habil. of History, presents the *berat* of the Metropolitan of Drastar Vartolomey of 1739 which has been included in the collection of Greek documents of the Bucharest Public Record Office. The author presents a facsimile, the text in Greek and its translation into Bulgarian. The document is of particular interest because it contains important information about: the rights and the duties of the metropolitans, the liabilities of the Orthodox population to the Patriarch, the assistance provided by the authorities to the metropolitans in exercising their functions, and some more data that adds to the already outlined pattern of the relations between the Ottoman authorities and the Orthodox clergy and laity.

Key words: *berat*, metropolitan, patriarch, Ottoman authorities, Orthodox *rayah*, Church taxes.

Досега в българската историческа литература са известни бератите на видинския митрополит Йосиф от 1763 г. и този на наследника му на видинския трон – митрополит Йерекия от 1777 г., както и на някои софийски митрополити от XVII и XVIII в.¹ Те подробно описват “духовно верските права“ на епископата, правомощията им в юридическо, религиозно, семейно-брачно и имуществено отношение, правата на нисшето духовенство, данъчните задължения на раята към църквата и държавата и т.н. Като цяло този тип документи осветляват икономическото състояние на провинциите в Османската държава и на подвластното население, данъчно-финансовите отношения и пр. Въпроси от този характер са били обект на изследвания в домашната и чужда историография².

Бератът на дръстърския митрополит Вартоломея е от 1739 г. и се съдържа в ръкопис от сбирката гръцки документи на Букурещкият държавен архив³. Документът е от особен интерес, защото в него се дават в разгърнат вид правата и задълженията на митрополитите, задълженията на раята към патриарха, описва се и съдействието на властта при упражняване функциите на митрополитите, дават се и редица други данни, които допълват и обогатяват очерта-

ната досега картина на взаимоотношенията на османската власт с православно-ното духовенство и миряните.

Оригиналният текст и преводът следват по-долу:

Το σημείον το άγιον και αυτοκρατορικόν και η σφραγίς η ανακτορική και κοσμοκρατορική ταύτα διαλαμβάνει προστάζουσα.

Ο πατριάρχης των Ρωμαίων της Κωνσταντινουπόλεως και των υπ' αυτήν, Νεόφυτος το όνομα, έδωσεν αρτζιχάλι εις την αυτοκρατορικήν μου πόρταν διαλαμβάνον ότι ο Κωνσταντίος, μητροπολίτης της Δρύστρας και των υπ' αυτήν κομών και χωρών, απέθανε και η μητρόπολις του έμεινεν απροστάτευτος. Όθεν δια να διορισθή άλλος αντί τούτου, δια να επιστατή εις την θρησκείαν του ραγιά, εκλέχθη από των μητροπολιτών ο επιφέρων τον παρόντα ορισμόν Βαρθολομαίος, δια να είναι κάτοικος του κεσισχανέ και δια να δύναται και να είναι άξιος να κυβερνά τον ραγιάν εις την θρησκείαν του και εξητήθη να γίνη έλεος δίδοντας αυτός το συνηθισμένον πεσχέσι εις τον βασιλικόν χαζνέν να του δοθή μπεράτι δια να γίνει επάνω του. Και ούτως εθεωρήθη εις τους κώδικας των επισκόπων οπου είναι φυλαγμένοι εις το βασιλικόν μου ταμείον και έγινε τερκενάς διαλαμβάνων ότι η Δρύστρα ήτον επάνω εις τον Κωνσταντίον με τέσσαρας χιλιάδες άσπρων. Όθεν προσέταξα δίδοντας αυτός το άνωθεν συνηθισμένον πεσχέσι εις το βασιλικόν μου ταμείον να του δοθή μπεράτι μου βασιλικόν μετά των προνομίων αυτού. Δίδοντας δε και αυτός κατά την άνωθεν προσταγήν τα ρηθέντα συνηθισμένα άσπρα και λαμβάνοντας βασιλικόν ρουζναμέν, έδωσα αυτό το παρόν μπεράτι εν έτει αρνβ^ο τη πέμπτη ημέρα της σελήνης του ραμαζαναίου και προσέταξα ότι να είναι επάνω του ή ρηθείσα μητρόπολις και ότι ο ρηθείς Βαρθολομαίος πηγαίνοντας νά είναι μητροπολίτης των Ρωμαίων των κατοικούντων εις αυτήν την Δρύστραν κατά την αρχαίαν συνήθειαν και τους κανόνας της θρησκείας των. Και όλοι οι κατοικούντες ραγιάδες εις αυτήν την επαρχίαν του, μικροί και μεγάλοι, να τον ιξεύρουσι μητροπολίτην τους και νά μήν ευγαίνουσι από τον ορθόν αυτού λόγον όπου συντείνει εις την θρησκείαν των και νά μή παίρνη τινάς τάς εκκλησίας των ραγιάδων οπου εξάρχης έχουσι χωρίς ορισμόν, ούτε τά μοναστήριά των. Και κατά την ανέκαθεν συνήθειαν και κατά τό βασιλικόν φερμάνι και κατά την άδειαν του νόμου εις τά μερεμέτια αυτών όπου ήθελαν τύχη νά μήν ανακατώνεται τινας. Και ουδείς των δούλων της πόρτας μου νά μή τολμήση νά γένη γιασακτζής του δυναστικώς και άνευ δελήματος τούτου. Και όταν τις των ραγιάδων θέλη να υπανδρευθή ή νά χωρίση την γυναίκα του, κανείς νά μήν ανακατώνεται έξω του μητροπολίτου τούτου και των επιτρόπων του. Και όταν τις των ραγιάδων και καλογήρων ποιήση διαθήκην και αφήση εις τους πτωχούς των εκκλησιών και εις τον πατριάρχην και μητροπολίτην τίποτε, μετά Ρωμαίων μαρτύρων νά θεωρήται εις την κρίσιν. Και όταν τις των επισκόπων ή ηγουμένων ή μοναχών της επαρχίας του πταιση, ο ρηθείς μητροπολίτης νά τον παιδεύη και νά μη τον εμποδίξη τινάς. Και άνευ ειδήσεώς του αυτού μητροπολίτου νά μή κάμη τινάς συνοικέσια κατ'αυτούς παράνομα. Και η αγωγαίς αυτού οπου συμβάλλουσιν εις τό τερόν κριτήριον νά θεωρούνται εις τό βασιλικόν κριτήριο. Και όταν αργή ή αποκαταστήνη 129 {η σ.261} παπάδες, κανείς να μή τον εμποδίξη. Και όταν καθήρη επισκόπους και παπάδες και ηγουμένους και την επιστασίαν των δίδη άλλοις, να μην έχη ενοχήν από κανένα. Και τινες καλόγηροι αφνηταί του κόσμου νά μή περιπατώσιν εις τους τόπους της επαρχίας του όπου θέλουσι και άν περιπατώσι, να στέλλωνται εις τά μοναστήρια των. Και εις τον επίτροπον και εις τους ανθρωπούς, όπου ήθελε διορίση ο

ρηθείς μητροπολίτης διά να συνάξη τό μηρί μέ ορισμόν βασιλικόν μου, να δίδεται μέ τό θέλημά του κουλασύξης. Και όταν περάση από κάποιους τόπους επικινδύνους αυτός και αλλάξη τα φορέματα του και κρατήση και άρματα πολεμικά διά να φυλαχδή και να ελευθερωθή από εσκιγιάδες, οι ούτ τουγιλού και ικίτουγιλού πασάδες και βοϊβαδάδες και σουπασίδες και άλλοι αξιωματικοί να μή τόν εμποδίζωσιν εναντίον τής αρχαίας συνηθείας. Και τά άλογα και μουλάρια όπου καβαλλικεύει οι ολάκιδες και οι δούλοι τής πόρτας μου να μή τά παίρνωσι και ουδείς τών αξιωματικών να μήν ενοχλή τινα χριστιανόν δυναστικάς να τόν τουρκεύη, μή θέλωντας εκείνος. Και όταν τινές μη έχουντες να δώσωσιν αντί τούτου κουμάσια και φορέματα και οι άνθρωποι του ρηθέντος μητροπολίτου τά μετατοπίσωσιν αλλαγού εις τά κονάκια και εις τάς στράτας και εις τάς σκάλας, να μή τους πειράξωσι ζητούντες τους μπάτζι και κουμέρκι. Και όταν ο αυτός μετατοπίξη τήν επικαρπίαν άπο τά αμπέλιά του διά τροφήν του και τό μέλι και βούτυρον και άλλα πράγματα, τά όποια δίδουσιν οι χριστιανοί λόγω ελεημοσύνης εις αυτόν, εις τάς σκάλας και εις τάς πόρτας, να μή τόν πειράξωσιν οι εμίνηδες και γιασακτζήδες και άλλοι. Και τά αμπέλια και περιβόλια και τζιφλήκια και μύλους και χωράφια και αγιάσματα οπου συντείνουσιν εις εκκλησίας και μοναστήρια και άλλα παρόμοια πράγματα, και κτήνη οπου είναι αφιερώματα τών μοναστηρίων, καθώς τά ώριζαν οι πρό αυτού μητροπολίται να τά ορίζη και αυτός και απ' ουδενός να μήν εμποδίζεται ούτε να ενέχεται ούτε να πειράζεται. Και όταν τινές χριστιανοί επί ζωής των κάμωσι διαθήκην και αφήσωσι τω πατριάρχη και μητροπολίτη και επισκόπω παρρησιαν και πρόθεσιν και έπειτα αποθάνωσι, να αληθευδίζεται από τούς κληρονόμους μέ τήν άδειαν τής κρίσεως. Και όταν ο ρηθείς μητροπολίτης ή ο επίτροπός του συνάξη τό κατ' έτος μηρί τών παπάδων και καλογήρων και των λοιπών ραγιαδων και τήν ζημίαν του κασάππαση και τήν ζημίαν και τά άσπρα τής ελεημοσύνης και τό ρέσμι των αγιασμάτων και πανηγόρων και α^{ων}, β^{ων} και γ^{ων} γάμων κατά τό άρχατον έθος και τό κατ' έτος δόσιμον του πατριάρχου τό διδόμενον από κάθε σπήτι ραγια κατά τήν έκπαλαι συνήθειαν και από κάθε παπάν εν φλωρίον και πάλιν τό κατ' έτος δόσιμον του μητροπολίτου τό διδόμενον από κάθε σπήτι ραγια κατά τό έκπαλαι και από κάθε παπάν εν φλωρίον και τό σιτάρι τό διδόμενον από τινας χριστιανούς αντί του βασιλικού δοσίματος και τα κατά της εκκλησίας εμβατικά και τα λοιπά πάντα μερικά ή καθόλου δοσίματα οπου κατ' έθος δίδονται, από κανένα να μη κωλύεται. Και τινες χριστιανοί εν καιρώ της συνάξεως του μιρίου, συναθροίζόμενοι με την φαμηλίαν των και με τους συγγενείς των εις άλλο σπήτι, να μη προφασίζονται λέγοντες το μπεράτι γράφει κάθε σπήτι να πληρώνη, δια να μη γίνεται αδικία εις το μιρί. Και ουδείς των αξιωματικών να προφασίζεται και να εμποδίξη τους δούλους και εργάτας, οπου ευρίσκονται εις τα τζιφτλήκια των και εις τους ισλάδες των και εις τα χωριά των, να δίδουν το μιρί λέγοντες ότι είναι ειδικοί μας εργάται. Και όταν θέλη να συζέξη ή να διαζέξη ανδρόγυνον, ή όταν θέλη να διορθώση δύο χριστιανούς, όπου να έχωσι διαφοράν, και βάλη ένα εκ τούτων εις όρκον εις την εκκλησιαν ή αφορίση, οι κριται και οι ναϊπιδες εναντίον της αρχαίας συνηθείας να μη τον τζερεμετίξωσι και άνευ ειδήσεως του ρηθέντος μητροπολίτου να μη κάμνωσιν οι παπάδες τους παρανόμους γάμους κατ' αυτούς. Και όταν από τό μέρος του πατριάρχου και μητροπολίτου λαμβάνονται είτε άσπρα, είτε άλογα, είτε άλλο τι πράγμα εκκλησιαστικόν των αποθανόντων παπάδων, καλογήρων και καλογραιών δια το μιρί, οι πεγιτουμέλιδες και οι κασάμιδες και οι μουτεβελίδες και οι βοϊβοδάδες και οι σουπασίδες και οι άλλοι αξιωματικοί εναντίον του φερμανίου να μη κάμωσιν ενοχήν παντελώς. Και τινες αξιωματικοί να μη βιάξωσι τον ρηθέντα λέγοντες

τον· «Το άνδρα τούτον σύζευζον με ταύτην την γυναίκα» ή «τούτον τον παπάν κάμε αργόν και την εκκλησίας του dos τον δείνα». Και όταν πέμπτη αφορισμόν δια παιδευσιν тινος χριστιανού, να μη ενέχεται. Και οι παρανόμως συζευχθέντες και μη όντες άξιοι να εμβαιώσιν εις την εκκλησίαν, και όταν αποθάνωσι μη όντες άξιοι ενταφιασμού, να μη λέγωσιν οι κριται και οι ναϊπιδες και άλλοι αξιωματικοί βιάζοντες τους παπάδες να τους ενταφιάσουν. Και όταν ο αυτός μητροπολίτης παιδεύη τους παπάδες, οπού εναντιώνονται να δώσωσι το μιρί, και κόπτη τα μαλλία των να μην εμποδίζεται από κανένα. Και όταν тινές χριστιανοί ποιήσωσι διαθήκην και αφήσωσιν το γ^{ον} μέρος της περιουσίας των εις εκκλησίας και μοναστήρια και εις тιν πατριάρχην και μητροπολίτην, μετά Ρωμαίων μαρτύρων να αποφασίζεται εις την κρίσιν. Και όταν συμβή να αλικοδιαθή επίσκοπος ή παπάς ή καλόγηρος ή καλογραία, αδεία της κρίσεως ο ρηθείς μητροπολίτης να τους αλικοδίξη. Και όταν ο αυτός κρατή την ράβδον εις τας χείρας του κατά το αρχαίον έθος, αν μην εμποδίζεται από κανένα. Και τους καλογήρους οπού δεν έχουσιν εκκλησίας και περιπατούσιν από τόπου εις τόπον και γίνονται αίτιοι συγχύσεως, ο αυτός να τους παιδεύη και να τους εμποδίξη. Και όταν ο ρηθείς μητροπολίτης λαμβάνη τον λογαριασμόν των επιτρόπων των εκκλησιών και μοναστηρίων, οπού κατατρώγουσι το εισόδημα του μιρίου, να μη έχη πείραξιν από κανένα. Εις κοντολογίαν κατά τα προνόμια τούτου του αγίου μπερατίου ενεργώντας αυτός τα άνωθεν, να μην έχη ενοχήν και πείραξιν. Έτζι να ιξεύρουσιν οι πάντες και να πείθονται εις τούτο το σημείον το άγιον, το οποίον εγράφη εν έτει αρνβ^ο τη δεκάτη ημέρα του ραμαζάν φεγγαρίου.

Εν τη πεφυλαγμένη Κωνσταντινουπόλει.

Свещено императорско писание и дворцов и императорски печат включвайки следните заповядва:

Патриархът на ромеите, Константинопол и околните Неофит (Неофит Vÿ 1734–1740, 1743–1744) даде тази молба до моята императорска порта, отбелязвайки, че Костандиос, митрополит на Дристра и около нея селата и областите почина и неговата митрополия остана без защита (закрила). За да се назначи на неговото място друг и за да се защитава вярата на райата избра от митрополитите Вартоломей за митрополит на Дристра, за да е жител на (кешиш хане) и за да е способен и да може да защитава религията на райата и да му се поиска от него да събере пари и да ги даде като пешкеш на цариградската хазна, за да получи берат. И така значи бе прието (и записано) в епископските кодекси, които се пазят в моята царска каса (тамион). И така стана (теркенас) отбелязвайки, че Дристра беше митрополия на Костандиос с 4 000 аспри. Така заповядвах аз, давайки този пешкеш на царската каса, да получи царски берат и неговите привилегии. Давайки по моя заповед и получавайки царския документ дадох на него берата през 1152 г. на петия ден от луната на рамазана и заповядвах да получи тази митрополия и новоизбрания Вартоломей. Отивайки да я получи да е митрополит на ромеите в Дристра според древния обичай и според законите на тяхната вяра.

И всички живущи раи от тази епархия малки и големи да го приемат за техен митрополит. И да не пренебрегнат неговата дума върху вярата им и да

не получават онези църкви на раята, които имат и манастирите им без назначаване. И според стария обичай, и според царския ферман, и според закона в работите на раите да бъде безпристрастен. И никой от робите на портата ми да не стане (ясякджия) със сила и без неговото мнение (разрешение). И когато някой от раите иска да се ожени или да се раздели със жена си никой да не взема участие в тази работа освен този митрополит и неговите помощници. И когато някой от раите или калугерите направи завещание и остави за бедните закриляни от църквата или на патриарха или митрополита нещо всичко това да се обсъди с ромеи свидетели. И когато от епископите или от игумените или от монасите на неговата епархия сгреша, споменатият митрополит да го накаже и да не го спира никой (да не му пречи). и без да съобщи на самия митрополит да не създава незаконни връзки. И неговите възражения когато имат резултата във връзка с религията да се считат приемливи и за царската власт.

И когато аргосва или заменя попове, никой да не му пречи. И когато отстранява епископи, попове и игумени и техните права ги дава на други, да няма притеснение от никой друг. И някои монаси, отрекли се от света, да не ходят, където решат в неговата епархия и ако го направят да се изпращат обратно в манастирите си. И на епитропите и на неговите хора избрани от митрополита да им се дават помощници за да събират мирieto с моя заповед.

И когато премине през някои опасни области и смени официалното си облекло и се въоръжи да се опази и освободи от крадци, пашите, войводите и субашиите и другите офицери да не му пречат според стария обичай. И конете и мулетата, които язди, служителите на портата ми да не ги вземат и никой от офицерите да не ги притеснява със сила и никой от християните му да не притесняват да сменят вероизповеданието им без тяхно желание. И когато някои нямат възможност да дадат аспри за мирieto и вместо аспри да дадат имущество и облекло, и хората на споменатия митрополит ги преместват в коначите по пътищата и по пристанищата, да не им пречат искайки дажди(е) и кумерк. И когато той превозва плодовете от лозята си за прехраната му, и меда и маслото и други неща, които християните му дават за опрощаване на греховете, на пристанищата и при портите, да не го притесняват емините, ясякчиите и други. И лозите, и овощните градини, и чифлиците, и мелниците, и нивите, и аязмите, които се даруват на църквите и манастирите и други подобни неща, и имоти, които са посветени на манастирите, както са ги управлявали митрополитите преди него така и той да ги управлява и да не бъде препятстван от никого, нито да дръзва да пречи. И когато някой от християните приживе прави завещание и оставят на патриарха на митрополита и на епископа по собствена воля и публично и после умрат, да се обсъди това с наследниците с разрешението на съда. И когато този митрополит или неговия епитроп прибере годишното мирие на поповете, на монасите и на останалите рай и касапската такса и таксата и асприте за опрощаването и резмито за аязмите и панаирите и за първи, втори и трети брак според стария обичай и това, което се дава всяка година на патриарха от всяка къща на раята както е обичайно и от всеки поп по 1 флорин и който

се дава всяка година на митрополита и житото, което се дава от някои християни вместо царски данък и църковните емватикии и останалите неща, които се дават обичайно всяка година според стария обичай от никого да не бъде притесняван.

И по време на събиране на мирieto никой християнин да не се събира с роднини и семейства в друга къща, да не се извиняват, казвайки бератът пише всяка къща да заплаща, за да не става неправда за мирieto. И никой от офицерите да не пречи на робите и на аргатите където и да се намират (или в техните чифлици) или в селата си, да дават мирieto, казвайки, че те са техни работници.

Когато иска да събере или да раздели двама, които имат спор или когато иска да поправи двама християни, които имат спор и постави единият от тях под църковно запрещение или афореса съдиите според стария обичай да не отменят решенията му, без заповедите на този митрополит поповете да не правят незаконни сватби. И когато от страна на патриарха или митрополита се получават бешлици или аспри или конете им или нещо друго от умрели попове, монаси или монахини за мирieto и **пегитомелидес и касамитес и мутевелидетес**, войводите, субашиите и др. офицери да зачитат фермана и да не правят нищо на своя воля. И никой от офицерите да не му пречи със сила на този митрополит, казвайки му “Ожени този мъж за тази жена“ или “махни този поп и дай църквата му на друг”. И когато афореса някой християнин, за да го поправи, да не му се пречи. И тези, които са незаконно оженени и не са достойни да влизат в църква и когато починат да не са достойни за погребение, съдиите, наемите и другите офицери да не нареждат със сила на свещениците да ги погребват.

И когато този митрополит назначава поповете, които протестират и не искат да дадат мирieto и отрязва косите им да не му се пречи от никого.

И когато някой християнин направи завещание и остави 1/3 от имуществото си на църквата и на манастирите, на патриарха или на митрополита, това да се обсъди с ромеите свидетели. И когато се констатират нередности в работата на един поп, епископ, монах или монахиня според закона този митрополит да ги наказва.

И когато той държи митрополитския жезъл в своите ръце според древния обичай, никой да не му пречи да управлява и монасите, които имат църкви и преминават от място на място и стават причина за разни проблеми, митрополита да ги наказва и да ги възпрепятства.

И когато този митрополит получи сметките на епитропите от църквите и манастирите на тези, които харчат парите от мирieto да не се меси никой.

С две думи според привилегиите от този свещен берет митрополитите извършвайки гореспонатото да не се възпрепятстват от никого. Това да знаят всички и да се покоряват на този мой свещен документ, който бе написан през 1152 на 10-ти ден на луната на Рамазан в богохранимия Константинопол.

12. 12. 1739 г.

БЕЛЕЖКИ

¹ **Кабрда, Й.** Положението на митрополитите в техните епархии в турско време. – Духовна Култура, 1937, 83. **Кабрда, Й.** Два берата на Софийския и Видинския митрополит от първата половина на XVIII век. – ИИБИ, 7, 1957. **Кабрда, Й.** Турецкие источники по истории православной церкви в Османской империи. – Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы. М., 1969, с. 172–173. **Мутафчиев, П.** Към историята на Софийската митрополия през XVII в. – Духовна култура, 1927.

² **Ихчиев, Д.** Турските документи на Рилския манастир. С., 1910. Документи за българската история. Т. 3. Документи из турските държавни архиви (1564–1908 г.). Ч. I. (1564–1872). Подбрал и прев. П. Дорев. С., 1940. **Рефик, А.** България под турско управление. С., 1938. **Кабрда, Й.** Турецкие источники по истории православной церкви в Османской империи. – Восточные источники по истории народов Юго-Восточной и Центральной Европы. М., 1969, с. 172–173. **Kabrda, J.** Le système fiscal de l'Eglise orthodoxe dans l'Empire Ottoman. D'après les documents turcs. Vrnо, 1969. Турски извори за историята на правото в българските земи. Т. II. Съст. и коментар **Б. Цветкова.** С. 1971, с. 175–177. **Стайнова, М.** Из взаимоотношенията между Вселенската патриаршия и Високата порта в 20-те години на XVIII век. – ИБИД, 15, 1974, с. 373–380. **Гандев, Хр.** Фактори на Българското възраждане 1600–1830. – В: Проблеми на българското възраждане. С., 1976. **Рико, П.** Сегашното състояние на Османската империя и на гръцката църква (XVII в.). Подбор, прев. От англ., предг. И бел. М. Кисилинчева. С., 1988. **Мутафова, К.** За някои аспекти на противоречията между католици и православни в българските земи през XVII в. – В: Палеобалканистика и старобългаристика. Първи есенни национални четения „Професор Иван Гълъбов“. В. Търново, 1995, с. 386. **Мутафова, К.** Към историята на Търновската митрополия през XVII в. – В: Историко-археологически изследвания в памет на проф. Д-р Станчо Ваклинов. В. Търново, 1994, с. 263–270. **Тодорова, О.** Православната църква и българите XV–XVIII век. С., 1997, с. 145–151. **Грозданова, Е.** Османската „Книга на жалбите“ от 1675г. Т. 1. Виена. Издание на Австрийската академия на науките, 1984. – ИПр., 1988, № 4, с. 98. **Грозданова, Е., Ст. Андреев.** SIKAYET DEFTERLERI като извор за историята на Османска Турция. – В: 50 години специалност торкология в Софийския университет „Свети Климент Охридски“. С., 2004, с. 317. **Чубриловић, В.** Српска православна црква под турцима од XV до XIX века. – В : Зборник филозовског факултета, V–1, 1960, с. 162–188. **Мирковић, М.** Правни положај и карактер Српске цркве под турском влашћу (1459-1766). Београд, 1965. **Тричковић, Р.** Српска црква средином XVII века. – Глас СССРХ СрпскеАкадем. Наука и уметности. Отд. истор. наука, 2, 1980. **Κονόρτας, Π.** Ὁθωμανικὴς Θεωρήσεις γιὰ τὸ Οἰκουμηνικὸ Πατριαρχεῖο. Ἀλεξάνδρεια, 1998.

³ ARHIVELE STATULUI BUCUREȘTI 129–130 (261–263).

no opygi ... w ...

O ... w ...
... w ...
... w ...
... w ...

Et dicitur quod... [illegible text]

